

Durant prop de deu anys ha dominat la convicció que Espanya, després d'arrossegar tant de temps «el secular problema», havia trobat per fi un model d'estat. La convicció que l'*Estat de les autonomies*, tal com el definia la Constitució del 78, era la solució definitiva, l'ou de Colom i el final del conflicte. Ara sembla que no. Més ben dit, ara sembla que cada vegada més gent veu el que llavors alguns ja van advertir: que la Constitució, en el capítol autonòmic, era més que altra cosa un compromís inestable i el resultat d'un pacte de circumstàncies. Un pacte de compromís entre, d'una banda, els nacionalismes basc i català, i d'altra banda els representants nous o vells, moderats o durs, del nacionalisme espanyol. Els primers, van pactar amb reserves mentals (quan podrem, més endavant, demanarem més), els segons també (si podem, en la pràctica, retallarem les pretensions d'aquesta gent). Dit d'una altra manera: l'autonomisme constitucional no va ser efecte d'una voluntat *espanyola* de refundar l'estat sobre unes altres bases, sinó la concessió inevitable a unes pressions que calia desactivar.

Així, la primera manera de desactivar els nacionalismes perillosos va ser l'intent de convertir la seua reivindicació mínima —l'autonomia— en un model institucional general. És a dir, calia per damunt de tot *no* acceptar el principi de la diferència: si *uns* reclamen autonomia, *tots* tindran autonomia. Hi havia un problema, però: l'autonomia, uns la reclamaven com a reivindicació històrica i nacional, com a dret a l'autogovern d'uns pobles amb *identitat* diferenciada; i uns altres ni la reclamaven, ni tan sols sabien què fer-ne. Entremig, els qui no es trobaven ni en un cas ni en l'altre. La solució, una altra vegada el compromís forçat, va ser la diferència de *vies* i la diferència de *nivells de competències*. Així, els nacionalismes històrics podien obtenir la satisfacció d'una autonomia diferencial i més avançada, i les autonomies de via lenta no tenien tants problemes d'instal·lació. Amb una previsió afegida: més endavant, si volen, *tots* podran arribar al «sostre màxim» de competències. Tots podran superar la trista condició d'autonomia «de segona» i passar

algun dia a ser «de primera». Aquest era el model, també amb trampa de fons: el dia que la Rioja o Cantàbria (això de les «autonomies de nova invenció» és una altre tema) o Extremadura tinguen el mateix grau d'autogovern que Catalunya, per exemple, el «fet diferencial» català, en el terreny institucional, haurà quedat anul·lat. I els catalans no podran protestar: ¿és que negaran als altres el dret a allò que ells ja tenen?

Curiosament, l'estat central —l'*estat* simplement: no n'hi ha d'altre—, ha tingut por d'arribar fins al final en aquesta estratègia. Haurien d'estimular que totes les comunitats autònomes arribaren ben aviat al famós «sostre màxim», haurien de desitjar que el model quedava definitivament complert i acabat, però els fa por. Primer, perquè perdre una mica de control (una miqueta només: ¡les coses serioses se les reserven!) en algunes parts del territori, pot passar, però en *tot* el territori, ja es fa més dur: ¿què serà del Ministeri d'Educació, si desapareix fins i tot el «territori MEC»? Segon, perquè res no garanteix, ans al contrari, que si les autonomies de segona puguen a primera, aquestes no vulguen pujar a una secció *especial*. Sembla un plantejament infantil, però no ho és. És una cosa ben seriosa i amb raons molt més profundes que l'aparença d'una emulació banal.

La raó profunda, allò que fa que el model autonòmic de vocació uniforme no serà mai estable, és que qualsevol projecte espanyol d'estat tendirà necessàriament al man-

teniment del màxim de poder estatal, i el reconeixement del mínim de diferències subestatals ...encara que paradoxalment, per tal de reduir les diferències, calga *igualar* al màxim les cessions de competències. I que per als nacionalismes no espanyols, el que importa no és el projecte espanyol d'estat sinó el propi projecte d'autogovern: el projecte d'assolir progressivament un poder nacional. ¿Que aquesta divergència de visions és desestabilitzadora? Certament: desestabilitza l'acceptació —la imposició— del futur com a prolongació invariable del present. Quant als successius presents, sempre caben nous compromisos sobre la marxa. □

Autonomies: l'estat sense model